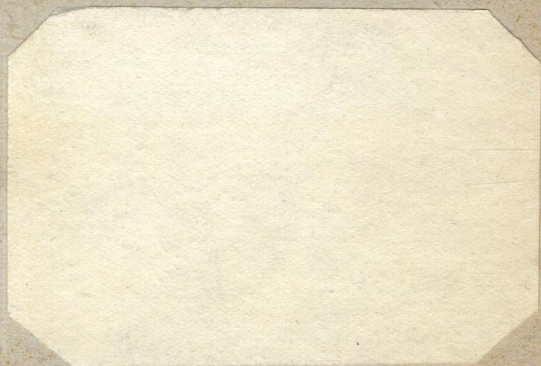

I | n 34 237/4
P-153 |

86 12
ХЛОПСЬКА БІБЛІОТЕКА.

XV.

РАДИКАЛЬНА ТАКТИКА

Часть II.

III. РАДИКАЛИ І РЕЛІГІЯ.

Написав

Іван Франко.

Ціна 2 кр.

ЛЬВІВ, 1898.

Видано за редакції „Громадського Голосу“.

З друкарні Нар. Ст. Манецкого і Співки
(Готель Жоржа).

Львівська бібліотека
АН УРСР
№. II- 34 236

Львівська Філія
Бібліотеки АН-УРСР

565 фз

Поверніть книгу не пізніше вказаного тут строку

III. РАДИКАЛИ і РЕЛІГІЯ.

Що таке релігія?

Релігією називає ся не тільки віра в якісь надземні, висші істоти, обдаровані висшою силою, ніж люде; не тільки віра в те, що і в людях є часть тої найвисшої істоти (душа) і що люде повинні своїм житєм і своїми учинками наближувати ся до тої істоти. До релігії належить також чутє, любов до тої висшої істоти і до иньших людей, любов до добра і справедливости, а в кінці також добра воля, постанова жити й самому так, щоб наближувати себе і иньших до тої висшої істоти.

Отсі три складники конечні для понятя релігії. Віра без любови і без сильної волі, що показує ся в ділах, не чинить ще релігійного

чоловіка. Так само самі вчинки без віри в висшу справедливість і без любови до тої справедливости і до иньших людей чинять чоловіка фарисеєм, але ще не правдиво релігійним чоловіком.

Ми вважали конечним на початку сеї розвідки вияснити сю справу, бо наші книжники і фарисеї від самого початку істнованя радикальної партії кричать і репетують, що радикали ширять безбожність і виступають ворожо против релігії, а пильно стережуть ся вияснити народови, в чім лежить правдива побожність і що то є релігія. Сказавши по правді, се був їх обовязок уже від тисячі літ, від самого заведеня християнства, і коли нині, по таких довгім часі, вони переняті страхом, що радикалізм може відтягнути народ від церкви, то видно, що за ту тисячу літ вони не дуже міцно потрафили привязати народ до тої церкви. Адже цілу тисячу літ ніхто не баламутив вам народа, не ширив між ним ніякого радикалізму. Противно, вашу науку піддержувала держава, вас плачено, обдаровувано, гоноровано за те, щоб ви виховували народ в релігійнім дусі, і якіж є плоди вашої тисячолітньої науки? Чи наш народ, особляво там, де його ще не доторкнув ся вплив новіщої, світської школи і радикальної агітації, є релігійний? Правдиво,

по християнськи релігійний? З чистим сумлінням кажемо, і ви самі, коли не схочете брехати проти правди, мусите признати се, що ні, не є.

Бо погляньмо докладно! В щ о ві р и т ь н а ш н а р о д? Скажете: він вірить в Бога Певна річ, але неменше певна також, що вірить і в чорта і в потоПЛенників і в чари та відьми і в хмарників та ворожок, і що та низька, поганська віра є у него властивою, практичною вірою, тоб то тою, котра знаходить застосованє в тисячних випадках практичного життя. Тимчасом віра в одного Бога є у него чимсь таким, як св'яга ікона в хаті: перед нею він поклонить ся, св'ічку засвітить, але зрештою практичного впливу на єго житє вона не має. Обряди і вірування нашого народу, навіть ті, які прийняла і освятила церков, далеко більше надихані поганською вірою в оживлені сили природи, ніж в єдиного, всемогущого і всевідущого Бога. І не говоріть, що церков силувала ся завісїди викорінити в народі ту поганську віру. Було б дуже сумно, як би церков справді тисячу літ працювала в тїм напрямі, а наш народ таки нічого б не навчив ся. Велика більшість духовенства піддержувала і ширила ту віру, вона сама говорила і говорить наро-

дови десять раз більше про чорта і про всяких злих духів, як про Бога. Яке християнство насадили, таке й мають.

Коли перша основа релігійности, віра, поставлена в народній душі на хибній основі, коли се не є віра в одного найвисшого Бога, а в двох, з котрих один, добрий, ніби то й називає ся всемогучим, а про те від віків не може собі дати ради з другим, злим, хитрим, зрадливим та спокусливим і мусить віки вічності бороти ся з ним, — то як може виглядати релігійність в душі такого чоловіка? Бог занятий війною з чортом, не може у него бути ідеалом добра і справедливості і він не може в тім Бозі любити того, що йому в житю найсвятійше і найвисше. Супроти ненастанної війни двох надземних і могутніх противників простий ум дійде хиба до думки: „Бога шануй і чорта не дразни“, до думки про дипломатичну неутральність чоловіка в тій війні. Недиво, що така віра лишає його зовсім холодним, не порушує його чуття. Чи то буде правдива релігійність?

Не знаходячи в своїй вірі огнища, котре б піднімало все його чутє, порушувало все його єство, народ не може в ній знаходити також

достаточного проводу для своїх діл. Правда, віра в чорта і невольні страхітя, віра в безконечні кари божі дає тут певну границю, відстрашує народ до певної міри від злих діл. Але таке відстрашенє, то ще не є правдиве релігійне вихованє, правдиве заохоченє чоловіка до доброго. Правдива релігійність вимагає чогось зовсім иньшого, і тої правдивої релігійности ви, тисячолітні вчителі нашого народу, не дали, не впоїли тому-народови.

А тепер погляньмо, кілько правди є в тім що радикали виступають против віри і против релігії?

Отже мусимо заявити раз на все, що радикали яко політична хлопська партія не вдають ся в релігійні справи, значить, не виступають ані против релігії ані за нею, полишаючи справу релігійного вихованя тим, котрі до сего з уряду приставлені. Та про те радикали не зрікають ся права від часу до часу сказати тим релігійним приставникам правду в очи, коли вони замість виховувати народ в правдивій релігійности, впоюють в него ненависть, погорду та ворогованє до иньших, найблизших братів за те тільки, що ті держать ся иньшої політики, ніж панотчик.

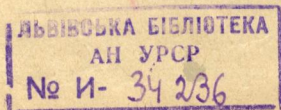
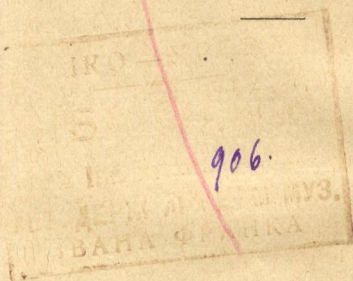
Радикали ніколи не виступають і не виступали ані против віри в Бога, ані против жадної основи правдивої релігійности. Противно, до всіх людей щиро релігійних, а затим чесних і не фарисеїв, радикали мають глибоке пошанованє, тим більше, що таких людей в наших часах дуже не багато. Так само не виступали і не виступають радикали проти головних установ церковних, проти церковних тайн і обрядів, а тільки виступали і виступають і будуть виступати завсїгди проти надуживання тих установ і обрядів до визискування, обдирання і отуманювання народу.

Ми скажемо отверто і щиро: виховуючи народ в радикальнім дусі, ведучи його до того, щоби мав свої переконання, щоби сьміло і горячо боронив тих переконань і щоби поступав так, як йому велять єго переконання, ми, радикали, робимо те, що повинно було робити духовенство від тисячі літ: ми виховуємо народ в правдиво релігійнім, в правдиво християнськім дусі. І коли народ іде за нами, терпить за свої радикальні переконання, то се знак, що він глибоко почуває потребу правдивої релігійности і ненавидить фарисейства.

Але ба — говорять наші противники. А отже в вашій давнійшій програмі стояло: ширене раціоналізму в справах релігійних. Значить, ви раціоналісти, ви безбожники!

Помалу, панове, помалу! Не скачіть! Від раціоналістів до безбожників ще дуже далеко, а найзавзятійший раціоналіст перед 100 літами, Вольтер, таки будував церкву Богу. Ухоплять люде чуже слово, котрого нераз і самі гаразд не розуміють, тай страшать ним людей, так як доси страшили чортом. /Що таке раціоналізм? Се є змагане — кермувати ся розумом, просвітою. Є в тім щось злого? А виж, наші противники, хочете, щоби народ у всьому, отже і в справах віри, кермував ся нерозумом, темнотою, забобонами? Чи може ви думаєте, що розум і осьвіта ведуть до упадку віри, до знищення релігії? В такім разі ви найгірші вороги релігії, бо вважаєте її нерозлучною з темнотою і нерозумом. Ми, радикали, заявляємо явно і отверто: так, ми раціоналісти, ми хочемо у всіх справах, отже і в справах релігії, поступати розумно, як личить розумним і просвіченим людям. /Ми видали війну на смерть темноті і туманеню. Але ми твердо переконані, що розум і просвіта не суперечні релігії і правдивій релігійности, але противно, мусять бути

їх головною основою. Темний, дурний і тупий чоловік не може бути правдиво релігійним. І коли ми випустили точку про раціоналізм із нашої програми, то се для того, що яко партія чисто політична не потребуємо займати ся релігійними справами.

ХЛОПСЬКА БІ

Ф I
р-153 р

Доси вийшли і продаються:

„Громадського Голосу“ ось які книжечки:

1. Страйк чи бойкот (розпродано)	2 кр.
2. Пята курія (розпродано)	2 „
3. Як пан собі біди шукав	5 „
4. Єврейська конституція (розпродано)	5 „
5. Дворяни і хати (розпродано)	2 „
6. Радикали і радикалізм	4 „
7. Програма р. укр. рад. партії (розпродана)	2 „
8. Звірячий бюджет	2 „
9. Історія кожуха	2 „
10. Хлопські пісні	10 „
11. Пояснене програми р. укр. рад. партії	10 „
12. Борба руського народу за волю при Б.
Хмельницькім (ще не скінчене)	10 „
13. Й. Шумлянський (ще не скінчене)	10 „
14. Радикальна тактика ч. I	3 „
15. „ „ ч. II	3 „
16. „ „ ч. III	3 „

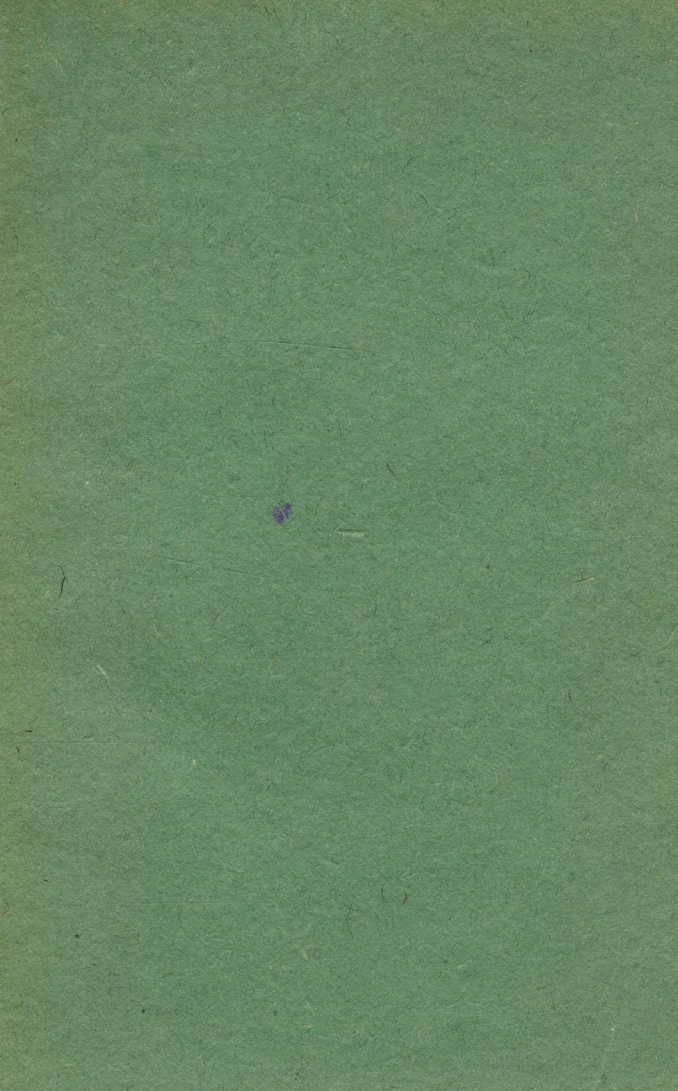
З номерів 1, 4 і 5 ладить ся друге видане

„Громадський Голос“

виходить 2 рази на місяць і коштує річно

1 р. 50 кр.

Адрес: Львів, ул. Курнова ч. 7.

И-34.234₂

Ф $\frac{\text{I}}{\text{р-153 р}}$ 1898

